

Românii dincolo de Dunare

În ciuda aparențelor, Dunărea nu a reprezentat niciodată o graniță etnică pentru neamul românesc. Cândva, în trecut, în locurile de baștină ale tracilor, se vorbea o limbă pur românească care ținea din spațiul României de azi și până în Munții Pindului ori Tesalia în Grecia, ori în vest din Istria dalmată și până la Odessa și râul Bug. Voi vorbi, pe scurt, despre principalele grupuri de populație neo-tracică existente astăzi dincolo de Dunăre și care au supraviețuit unui val uriaș de neamuri slave și unui proces lent de slavizare întins pe mai bine de un mileniu, apoi politiciii de represiune anti-creștină dusă de turci și albanezi, iar nu în ultimul rând politicilor moderne de dez-naționalizare operate în Balcani de națiuni precum Bulgaria, fosta Yugoslavia ori chiar Grecia.

Voi începe incursiunea cu urmașii „moesilor” ori „daco-moesilor”, adică românii timoceni, identici ca grai, obiceiuri și antropologie în funcție de repartizarea geografică mai întâi cu oltenii din Dolj și Mehedinți și cu bănățenii din Caraș-Severin, astfel că Oltenia și Banatul continuă natural la sud de Dunăre. Iar acest bloc de-a dreptul compact, de aproximativ 300.000 de români potrivit surselor neoficiale, cele oficiale vorbind de doar 40-50.000 de români, în trecut mergea pe văile Timocului și ale altor râuri din zonă ori urmând calea munților până în zona Sofiei în Bulgaria ori până dincolo de orașul Niș în sudul Serbiei. Din păcate această mare comunitate românească, cândva majoritară în orașe precum Vidin (Dii în românește) nu se bucură de drepturi reale în Bulgaria care o ignoră cu bună știință ori se află sub o reală persecuție în Serbia, unde în timp ce minoritatea românească din Banatul sârbesc are drepturi egale cu minoritățile naționale de pe teritoriul României, în contrast, românii timoceni care sunt porecliți „vlahi” inclusiv în documentele oficiale nu au drepturi recunoscute legal, nu au școli ori așezăminte culturale și au deschisă o singură biserică românească supusă unei presiuni permanente. Pe multe hărți, teritoriul acesta compact românesc de la sud de Dunăre încă mai poartă numele antic pre-mergător ocupației romane și organizării aici a unor provincii romane, precum Moesia Superior ori Dacia Mediteranea (Ripensis), respectiv Tribalhia. De pe aceste locuri, din mijlocul acestor strămoși ai neamului românesc, precursori ai românilor timoceni s-au ridicat mari personalități ale istoriei lumii precum împărații romano-bizantini Constantin cel Mare și Iustinian ori Sfântul Niceta de la Remesiana.

În evul mediu, cum trecea Dunărea dădea de nenumărate teritorii locuite preponderent de români, mai ales zonele montane ori împădurite, unde slavii nu pătrunseseră atât de adânc și care au constituit și baza Imperiului Româno-Bulgar din sec. XII inițiat de frații vlahi din Veliko Târnovo, Petru și Asan, desăvârșit de Ioniță Caloian, stat care a fost dovada faptului că de la Carpați și până la Balcani se vorbea același grai muntenesc al limbii române, iar identitatea românească nu fusese încă insularizată la nordul Dunării. Ceva mai târziu, domnii români au avut interese directe în teritoriul de la sudul Dunării, dintre râurile Morava-Timoc-Lom, aflat în jurisdicția țaratului de Vidin, unde deseori au intervenit politic, religios, economic ori chiar militar, luând în stăpânire teritoriul românesc de peste Dunăre, vremelnice în timpurile domniilor lui Vlaicu Vodă, Radu I ori Mircea cel Bătrân. Dinastia care a domnit la Vidin până la instalarea pașalâcului otoman, la 1397, fiind înrudită cu Basarabii români, tot din zona Timocului venind în Țara Românească și Sfântul Nicodim de la Tismana, deschizător de drumuri în viața monahală

și exponent al unei interesante simbioze culturale între străvechea lume românească transdanubiană și civilizația slavonă care devenise între timp predominantă în spațiul balcanic. Nu de puține ori, domni români precum Mircea cel Bătrân, Neagoe Basarab ori Constantin Brâncoveanu, au ctitorit biserici și mănăstiri românești în vechea Tribalie și au obținut privilegiul de la turci în favoarea comunității românești. Actele oficiale atestă practicarea cultului ortodox în Timoc în limba românească până la sfârșitul sec. XIX când mai întâi autoritățile sârbești, apoi cele bulgărești o exclud, deoarece o dată cu apariția statelor-națiune în urma începerii colapsului Imperiului Otoman decid să treacă la o politică represivă de asimilare a elementului românesc sud-dunărean. La 1878 a fost cât pe ce ca întreaga regiune a Vidinului, puternic românească la acea dată, să revină României în urma Războiului de Independență, însă opoziția Rusiei a făcut ca Vidinul să ajungă parte a viitorului stat bulgar. Din păcate România a neglijat extrem de mult comunitatea românească din Timoc ducând la o izolare totală a acestora față de românii din nordul Dunării. Tentativele de constituire a unor organizații românești în Timoc s-au lovit de opoziția dură a statului sârb și presiuni juridice ori psihice greu de admis într-o lume liberă. Ca dovadă, Drăgan Constantinescu (Draghișa Konstandinovici pe numele slavizat, deoarece sârbii și bulgarii au practicat în sec. XX o politică de slavizare a numelor românești comună politicii de maghiarizare din Ardeal sub dualismul austro-ungar) din Kladovo, în numele Consiliului Național Român din Serbia avea să spună astfel despre drepturile acestor frați ai noștri: Noi luptăm pentru dobândirea drepturilor noastre în țara în care trăim și ai cărei cetățeni suntem. Sunt melegurile noastre moștenite dinainte de Traian și Hristos și nu avem planuri să plecăm niciunde cu pământul în spate. Adevărat vă spun, potrivit tuturor cercetărilor arheologice și istorice, românii timoceni sunt cei mai vechi locuitori ai Serbiei și nu sunt rezultatul niciunei migrații de populații.

Părintele Boian Alexandrescu (Aleksandrovici slavizat) este practic liderul informal al rezistenței spirituale a românilor timoceni, fiind singurul paroh al unei biserici ortodoxe românești ridicată în localitatea Malainița, județul Negotin, biserică realizată cu mare trudă și unica biserică românească funcțională la această oră în Timoc. În dorința de afirmare a recunoașterii identității românești a avut parte de numeroase piedici și dificultăți rezultate atât din interesul sârbilor de a-i declara pe timoceni doar „vlahi” și nu români, dar și din dezinteresul autorităților românești dublat de dezbinarea clasică a românilor. El chiar vorbește de paradoxul prin care românii din Banatul sârbesc și Voievodina au biserici, școli și chiar o episcopie, reprezentând doar a zecea parte din numărul românilor timoceni (30-35.000 față de 300.000-350.000 de oameni). Vorbind despre efectele politicilor anti-românești de la sudul Dunării, părintele Boian amintește de cazuri de români timoceni care în lipsa bisericilor românești nu au apucat să se boteze până la sfârșitul vieții ori care au ajuns să nu cunoască limba română scrisă în absența cărților românești și a oricărei forme de educație în limba română. Românii timoceni doresc legitim doar aceleași drepturi pe care minoritățile le au în România ori pe care chiar mai mica minoritate românească din Voievodina le deține. Lupta curajoasă a unor români precum părintele Boian Alexandrescu nu s-a oprit, iar în ultimii ani autoritățile de la Belgrad încep să dea semne de acceptare a unora dintre cererile românilor timoceni. La București, din păcate, încă foarte puțină lume se gândește la soarta fraților noștri de dincolo de Dunăre, iar recunoașterea drepturilor comunității românești din Timoc și Craina (Margeia) sunt încă un deziderat departe de realizare.

Dincolo de munții Balcani, în Macedonia, Grecia, Albania, dar și în comunități răzlețe din munții din sudul Bulgariei se găsesc macedo-românii ori armânii, autohtoni din Balcani, proveniți din rândul neamurilor trace din sud (odrizi, besi, dardani etc.) și din rândul sintezei traco-elene

reprezentate de civilizația macedoneană de la hotarul nordic al lumii grecești. Numărul armânilor este incert astăzi, dar putem vorbi de aproximativ o jumătate de milion de armâni risipiți în întreg spațiul sud-est european. Macedo-românii sunt împărțiți în mai multe sub-grupuri, dintre acestea amintim fârșeroții din Albania și Epir, pindenii ori cipanii care trăiesc în Macedonia greacă, dar și în cea slavă, Munții Pindului, Tesalia și alte locuri din Grecia precum ar fi chiar Muntele Olimpului; a treia grupă importantă fiind cea a gramustenilor răspândiți în zona Macedoniei și în Bulgaria. Între cele 3 mari sub-grupe de aromâni există diferențe subdialectale și de răspândire geografică, mare parte din ei fiind neamuri de crescători de animale, preponderent oi și de comercianți, astfel macedo-românii jucând un rol important în dezvoltarea unor orașe importante din Grecia (Salonic, zis „Sărună” în armânește, Veria, Volos etc.) ori în Albania unde armânii au avut până în secolul XVIII, la 1788, când, cu susținerea turcilor, este rasă de pe fața pământului de către musulmanii albanezi din Imperiul Otoman, o mare metropolă comercială și culturală, Moscopole. Și astăzi, cea mai mare parte din populația creștin-ortodoxă a Albaniei este de origine armână, iar cel mai longeviv prim ministru al Albaniei de după căderea comunismului a fost un etnic armân, Fatos Nano. În trecutul bizantin, macedo-românii au jucat un rol important în structura Imperiului și deseori au constituit principate rebele ori chiar au fost un factor de sprijin al puterii de la Constantinopol, astfel în nordul Greciei, Macedonia și regiuni din Albania, sudul Serbiei ori sudul Bulgariei încheșându-se formațiuni statale armânești, cele mai însemnate fiind Vlahia Mare și Vlahia Mică, așezate în centrul și nordul muntos al Greciei cu extensii în vechea Macedonie. Singura națiune din Balcani, care, după eroica rezistență a armânilor în fața islamizării otomane, le-a dat o mână de ajutor deschizându-le școli, așezăminte sociale ori culturale și susținând Biserica din spațiul macedo-român a fost România. În sec. XIX, o dată cu apariția puternică a naționalismului în Balcani, armânii s-au văzut ruși între Grecia, Albania, Yugoslavia și Bulgaria, fiecare din aceste state ducând o politică dură în raport cu minoritățile naționale. Grecii, de exemplu, nu recunosc identitatea națională a macedo-românilor nici până astăzi, bulgarii o recunosc cu jumătate de gură, albanezii o ignoră și marginalizează, iar singurul stat din Balcani unde putem vorbi de drepturi depline pentru comunitatea macedo-română, probabil că este Fosta Republică Yugoslavă a Macedoniei. Aromânii sunt autohtoni în Europa de sud-est și în ciuda lipsei pentru atâtea secole a unui stat propriu și a practicilor brutale de deznaționalizare, au reușit să-și păstreze nealterată identitatea etnică și credința ortodoxă. În sec. XIX a existat o tentativă de schițare a unui stat armân în Macedonia cu capitala la Salonic dar proiectul nu a fost niciodată pus în practică, iar în timpul celui de-al Doilea Război Mondial Italia, după ocuparea Greciei de trupele germane, a dispus alcătuirea unui efemer „Prințipat di la Pind” în mijlocul Greciei montane. În dorința de a salva identitatea armânească și de a întări granița de sud a României, după 1920, România a colonizat câteva zeci de mii de armâni originari din Grecia, Albania și Bulgaria în sudul Dobrogei (Cadrilater), de unde provine și cea mai mare parte a comunității armâne care locuiește astăzi în orașul Otopeni.

Firi îndrăznețe, adaptabile și cu o mare capacitate inovativă și spirit comercial, armânii au dat câteva mari personalități ale culturii și civilizației europene: Ion Luca Caragiale, Herbert von Karajan, frații Manaki, Camil Ressu, Toma Caragiu, Tasko Nacic, Dan Pița, George Averoff, Patriarhul Ioachim al-III-lea al Constantinopolului, Andrei Șaguna, familia Mocioni, familia Sinas, Evangelos Averoff, Michael Dukakis, Ioannis Kolettis, Nicolae Batzaria, Ion Caramitru, Stefan O. Iosif, Elie Carafoli, Emanoil Gojdu, Mina Minovici, Apostol Mărgărit, Pitu Guli, George Murnu, Iovan Karamata, Daniel Moscopolites, Cristian Gațu, Gheorghe Hagi și mulți alții.

La sudul Dunării, mai trăiesc și astăzi 2 neamuri ale românității aflate într-un proces de

dispariție etnică și asimilare în rândul națiunilor din jurul lor: megleno-românii de la granița muntoasă greco-macedoneană, însumând la nivel mondial un număr de aproximativ 20.000 de persoane, dintre care aproximativ 5000 locuiesc în comuna Cerna din județul Tulcea și fiind vorbitori ai unui dialect apropiat de aromână, dar cu influențe slave majore, iar nu grecești ca în cazul celeilalte, megleno-românii fiind considerați și o populație de origine mixtă româno-turanică după unele legende și păreri istorice; respectiv a doua comunitate românească străveche, vorbitoare a unui dialectic distinct cu caracteristici mai apropiate de daco-română decât de macedo-română și aflată în Peninsula Istria de pe actualul teritoriu al Croației, comunitate al cărei contact cu lumea slavă este evident și care a evoluat separat în acest spațiu dalmat, o reprezintă istro-românii. Istro-româna, rămasă izolată de daco-româna oficială a României moderne, este considerată o limbă periclitată a cărei dispariție nu ar mai fi decât o chestiune de timp. Istro-româna mai este vorbită astăzi de cel mult 1500 de persoane, deși cu sute de ani în urmă era limba majoritară a locuitorilor din Istria dalmată.

România are datoria și obligația de a apăra, proteja și păstra identitatea etnică și culturală a tuturor comunităților românești de la sud de Dunăre și să facă tot ce-i stă în putere spre a nu-i lăsa pe urmașii tracilor din jurul hotarelor actuale ale României să dispară din istorie pentru totdeauna.

Daniel Gheorghe, Deputat PNL